

Selkäpuudutuksien komplikaatiot

Pirjo Ranta, LT
OYS

Suomen Gynekologiyhdistyksen koulutuspäivät,
Tampere
Obstetrinen analgesia
12.11.2010

Synnyttäjän analgesia ja anestesia

Tavoite

1. Tehokas ja turvallinen
2. Ei saa aiheuttaa haittaa synnyttäjälle, tulevalle vauvalle, eikä saa merkitsevästi häiritä synnytyksen normaalia kulkua

Obstetrinen anestesia turvalliseksi

- Selkäpuudutuksista tieteellinen näyttö laajaa ja vaikuttavaa
- Eri järjestöjen esim. SOAT, ACOG, AAFP, SOAP, ASA, OAA , jne. koulutus/tutkimus
[www.cemach](http://www.cemach.org.uk) (the Centre for Maternal and Child Enquiries yhdessä). org.uk ja yhdessä RCOG:n kanssa (Royal College of Obstetricians and Gynaecologists)
  - * National clinical audit, improving the health of mothers and babies
  - * ”Guidelines”, ”Good clinical practice” ja kattava tutkimus (evidence-based)

Äitikuolleisuus

- UK: jo vuodesta 1952 äitikuolemista rekisteri, julkaistaan kolmen vuoden välein
- Confidential Enquiry into Maternal Deaths (CEMD)
Confidential Enquiry into Maternal Deaths and Child Health (CEMACH), v:sta 2004

Äitikuolema

- Maailmassa kuolee 0.5 - 0.8 milj. naista/v raskauden/synnytyksen aikana
- USA: 6-14 UK: 7-11.4 ja Suomi: 3-7 naista /100 000 synnyttäjää
- **Anestesiaan 1.7 / 1 000 000 synnytystä**
  - tavallisimmin liittyen yleisanestesiaan
  - V. 2003 - 05 UK: 6 anestesiakuolemaa: yleisanestesia
  - v 1985-2003 Michigan, USA: 8 anestesiakuolemaa: 5 yleisanestesia, 3 selkäpuudutus

(Kee WDN: CEMD: 50 years of closing the loop. Br J Anesth 2005;94: 413-16)

Selkäpuudutus ja vaikea komplikaatio

- Erittäin harvinaista
- Raportteja yksittäisistä kuolemantapauksista ja vaikeista komplikaatioista liittyen selkäpuudutuksiin
- Auroy et al
(Anesthesiology 1997; 87:479-86: Serious complications related to regional ....)
Prospektiivinen katsaus Ranskasta
40 640 Spin 30 413 Epid 32 677 Muu reg.
* 32 sydänpysähdystä (26+spin) , 7 fataalia (6+spin)
* 34 neurolog komplikaatiota: radikulopatia, cauda equina syndrooma, paraplegia (spin 5:10 000 EDA 1.6: 10 000)

Obstetrisen potilaan selkäpuudutus ja arvioitu riski

- Päänsärkyä 1:100:sta
- Ohimenevä hermovaurio 1 : 2500 – 1: 10 000
- Pysyvä (> 1 v) hermovaurio 1: 250 000
- Epiduraaliabskessi 1: 100 000
- Meningiitti 1: 100 000
- Epiduraalihematooma 1: 200 000
- Halvautuminen 1 : 250 000

(www.soap.org, Zakowski M, 2010)

Obstetrisen potilaan anestesiasta

- Mhyre et al A series of anesthesia - related maternal deaths in Michigan, 1985-2003. Anesthesiology 2007;106:1096-104

Kinsella S et al. Anesthesia - related maternal deaths: where is "regional anesthesia"? Anesthesiology 2008: 108: 70

- 60 – 100 % mukana vaikuttamassa "substandard care"

Suomessa: synnyttäjän kuolema

- Suomi vv. 1996 – 2004
  - * 28 äitikuolemaa
  - * 2 anestesiakomplikaatiota
  - yksi ilmatieongelma
  - yksi liittyen epid. analgesiaan (v.2004)
(sic! kivun hoitoon!)
- V. 2008 yksi spinaali-sektioanestesiasta johtuva äitikuolema

Turvallisuus ja anestesia

- 1970 – 80 – luvulla: selkäpuudutus 17 x turvallisempi kuin yleisanestesia obstetrisella potilaalla
- 1990 – 2010 -l: 6 x turvallisempi
- Sektioanestesia on **30 x turvallisempi** nyt 2000- luvulla vs. 1960 - luvulla

(Kee W. BJA 2005; 94:413-16)

Vähän historiaakin...

Spinaali eli intratekaalipuudutus

- Vanha tekniikka: jo 1800-luvulla kokaiinia spinaalitilaan (toksisuusongelma)
- Muita ongelmia: paksut neulat ja vaikea postspinaalipäänsärky ("kaikki voi huonosti ja oksensi"), cauda equina-syndrooma, muita neurologisia komplikaatioita jne.
- Ongelma anestesia-annoksilla: laaja sympaattinen blokki: hypotensio, bradykardia, laaja motorinen blokki: korkea puudutus: hengityslama

Spinaali synnytyskivun hoidossa

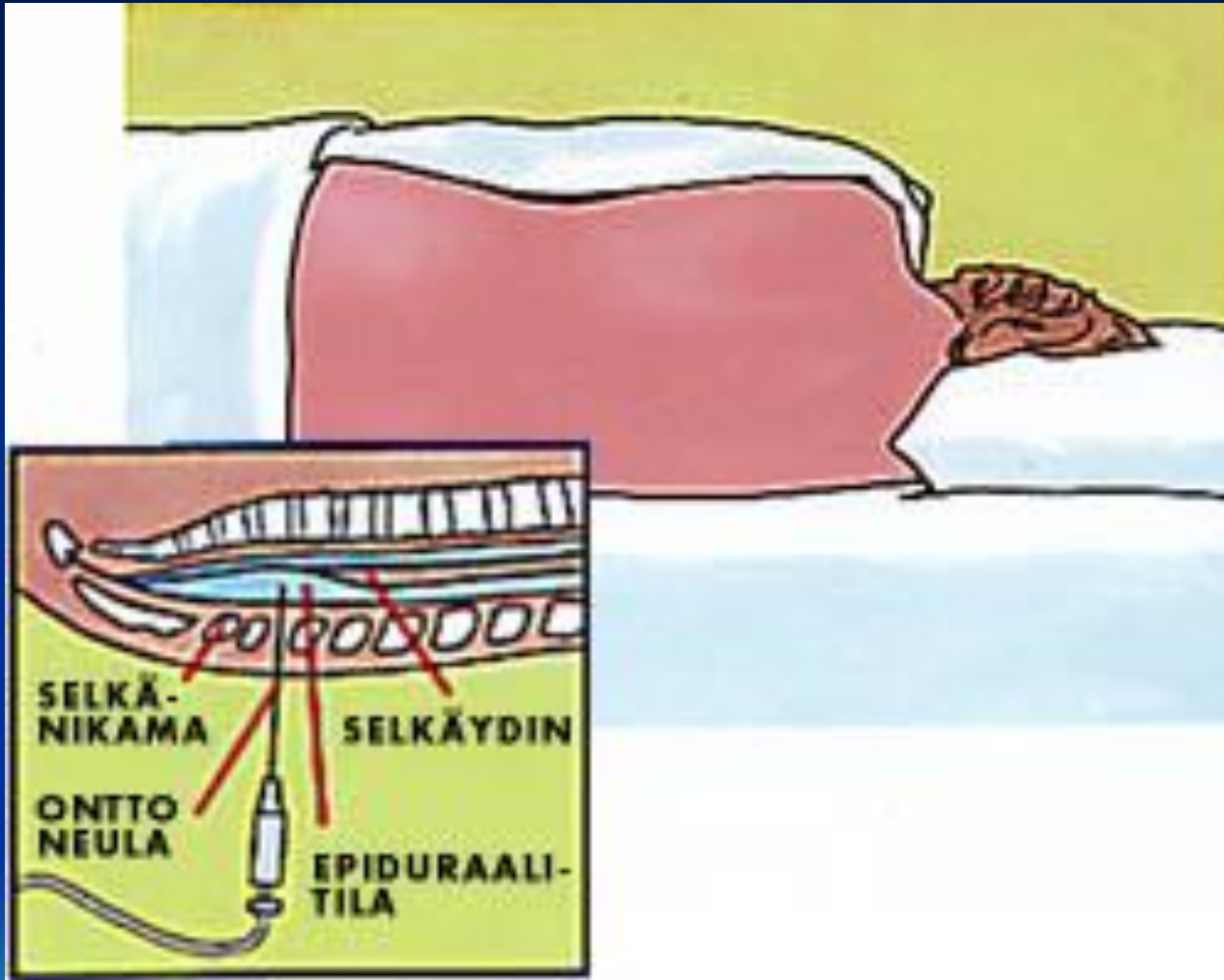
- 1980 – luvullakin vielä kyseenalaistettiin synnytyskivun hoidossa: pelättiin puudutteen hemodynamisia vaikutuksia ja muita riskejä esim. spin - opioidin sivuvaikutuksia esim. spin- morfiinin (1-5 mg) aiheuttamaa hengityslamaa (fataalejakin tapauksia)
- 1990-l alkoi suosio kasvaa: laimeat puudutteet, pieniä (fentanyyli/sufentaniili) opioidiannoksia

Epiduraali

- Epiduraali v. 1900- l alusta
- Puudutemäärät isompia vs spinaali
- Riski: korkea spinaali: 1: 50 000
  - * Korkea puutuminen: hypotensio, bradykardia, tajuttomuus, ilmatiekontrollin pettäminen, hengityspysähdys
    - *Th: intubointi, respiraattorihoito, hemodynamiikan hoito
- Riski: epid. tilaan tarkoitettu lääke epid. laskimoon: nopea veripitoisuuden nousu: toksisuus ja muut lääkevaikutukset!

Case 1

- Synnyttäjä kivun hoitoon EDA
- Todettiin että katetri spinaali - tilaan (likvoria aspiroiden), jatkettiin , anestesiologi kävi antamassa lisäbolukset
- Synnytettiin ad 7 h ja sektioon: ei edisty
- Anestesia spinaalikatetrin kautta (20 ml:n ruiskusta lääke, huono anestesia, lisäboluksia n. 1 ml 0.5 % bup)

jatkuu

- 30 min:ssa korkea spinaali, hengitysvaikeudet, tajuttomaksi, intubointi, respiraattoriin, efedriiniä, atropiini, adrenaliini, tilanne ok
- Vauva syntyi pulssittomana, ei pediatria, anestesiaalääkäri lähtee elvyttämään vauvaa viereiseen huoneeseen (vauva kuoli)
- Istukka ei irtoa, alkaa vuoto, Syntocinon 10 IU iv, asystole, elvytys, ei tulosta, äiti kuoli

” Substandard care”

Anestesiologin ensisijainen, primaari, tehtävä on turvata äidin/synnyttäjän, terveys ja hyvinvointi

(ASA Guidelines for regional anesthesia in obstetrics.
October 17, 2007)

Spinaaliopioidien tuleminen...

- Opioidireseptorit löydettiin 1970 -luvulla!

(Snyder SH. Opiate receptors in the brain.
N Engl J Med 1977;296:266-71)

* vesiliukoinen morfiini: leviää IT-tilassa kohti hengityskeskusta

* rasvaliukoiset: fentanyyli ja sufentaniili: nopeasti vaikutuskohtaan: nopea vaikutuksen alku ja nopeasti diffundoituu pois: vaikutuksen kesto lyhyt
eli sopii obstetriseen anestesiaan/analgesiaan

Spinaaliopioideista

- **Opioidilisällä puudutemäärä pienemmäksi:**
tehostaa puudutteen sensorista blokkia: kivun lievitys, ja puudutteen aiheuttama sympaattinen ja motorinen blokki jää vähäisemmäksi

jatkuu

- Välineiden kehittyminen:
ohuet neulat ja ”miellyttävät” katetrit
- Yhdistetty spinaali- epiduraalitekniikka
Combined Spinal-Epidural
(Brownridge v. 1981: CSE sektiossa)
* **pienemmillä annoksilla** (spinaali) hyvä, nopea
anestesia ja epiduraalikatetri (EDA)- tekniikalla
vaikutusaika riittäväksi

Perinteisen selkäpuudutuksen vasta-aiheet

- Synnyttävä ehdottomasti kieltäytyy tai ei ko-operoi
- Hyytymishäiriö (Koagulopatia)
  - * Tromb < 80-100 x 10⁹
  - * TT-INR > 1.5
  - * Lääkitys (esim. hepariini) / sairaus joka vaikuttaa merkitsevästi hyytymiseen
- Infektio pistopaikalla
- Sepsis
- Shokki
- Hypovolemia, massiivinen vuoto

Jatkuu: vasta-aiheet

- Kallonsisäinen paine koholla (ei spinaalia)
- Puuduteaineallergia
- Ei ehditä laittaa vaarantamatta äitiä/vauvaa (vaan ya: hätäsektio)
- Ammattitaitoista anestesiahenkilökuntaa ei käytettävissä (tekniikka, lääkkeet, aseptiikka, valvonta)

Suhteelliset vasta-aiheet

- Vaikea aorttastenoosi
- Tuoreet tukirankaan kohdistuneet leikkaukset/traumat?
- Neurologinen sairaus (esim. MS-tauti, polyneuropatia jne)

Selkäpuudutusten komplikaatiot

- **Itse tekniikka** (neula, katetri: **trauma**, kemiallinen ärsytys, inflammaatio, esim. PSPH (post spinal puncture headache), parestesiat, TNS, hematooma, halvautuminen
- Käytetyt **lääkkeet**: toksisuus, allergia, puudutteen aiheuttama laaja symp blokki ja hypotensio/asystole, iskemia jne.
- **Infektio**: menigniitti, araknoidiitti, abskessi

Selkäpuudutusten haitat/kompikaatiot

* välittömät (< 30 min)

- Verenpaineen lasku (annoskysymys)
- Pulssin lasku (harvoin)
- Ohimenevä parestesia puuduttaessa
- Motorinen blokki (jalat puutuu)
- Voimakas motorinen blokki: vaikutus synnytyksen kulkuun?
(Ohel et al. 2006: laimea puudute-opioidi-EDA: ei vaikutusta)
- CTG – muutokset (Junttila et al. 2009)
- Shivering (”tärinä”)
- Virtsaretentio (puudutusvaikutus)
- Korkea spinaali: hengitys vaikeaa (hengityslama)

Selkäpuudutusten haitat/kompikaatiot

* viivästyneet

- Kutina, tavallinen (opioidivaikutus)
- Päänsärky
  - * PSPH= post spinal puncture headache
  - * EDA: kokematon laittaja: jopa 2-3 % ja 70-80 %:ssa PSPD
  - * myös ohuella spinaalineulalla < 1 %
- Selkäsärky

Harvinaisia:

- Pysyvä hermovaurio
- Spinaalihakematooma
- Epiduraaliabskessi (> 2 vrk laitosta)
- Meningiitti

Lääkkeen toksisuus neurologiselle kudokselle?

- Itse puudute? (esim. 2-kloroprokaini, 5% lidokaiini)
* jokainen puudute on liiallisesti annettuna toksinen!
- Puudutteessa olevat säilöntäaineet?
- Lisäaineet?
- Opioidi, muu adjuvantti?
- Lisätty ”lääke” joka ei sallittu?

Spinaaliopioidien sivuvaikutukset

Spin >> Epid

- Kutina, tavallisin
  - * annoskysymys (IT Mo :ad 100%? vs fentanyylillä 20-65 %)
- Pahoinvointi, oksentelu
- Sedaatio
- Virtsaretentio
- Hidastunut vatsan tyhjeneminen
- Lihasspasmit
- **Hengityslama** (varsinkin vesiliukoisella opioidilla: pääsee vaeltamaan IT-tilassa; annoskysymys!)

Anestesiologin suorittamana **kivunhoito** synnyttäjälle OYS, v. 2010

- **Spinaali** eli selkänestetilaan puudute/opioidi
  - * Bicain pond (5 mg/ml) = bup 2.5 mg = ½ ml
+ sufentaniili (5 ug/ml) 2.5 – 5 ug
ad keittosuolaa 2 ml
  - * vaikutuksen kesto rajallinen (60-90 min)
- **Epiduraali** – katetri epiduraalitilaan
  - * levobupivakaiini, chirocain 2.5 mg/ml, 12.5 mg = 5ml
+ 12.5 mg + sufentaniili 10 ug + keittosuolaa, jatkossa
levobup noin 6-10 mg/h + suf 2-4 ug/h
  - * vaikutuksen kesto säädeltävissä

Sektiospinaalianestesia

- Bicain pond
bup 1.5 – 2 – 2.5 ml
7.5 – 10 – 12.5 mg
  - * korkea spinaali: mamillatasoon
  - * sympaattisen hermoston salpaus: hemodynaamisia vaikutuksia
> 90 % verenpaine laskee (RR, p)
ja vaikutus hengitykseen: rintakehän lihasten motorinen blokki,
pallean heikentynyt toiminta
- Mukana opioidilisä + muu adjuvantti? Niiden vaikutukset?
(onko lääke tarkoitettu/rekisteröity spinaalitilaan?)

Sektioepiduraali

- Alkuannos ja jatko kunnes anestesia valmis
- **Testi** (meneekö verisuoneen? spinaalitilaan: mot blokki nopeasti?): 2 % lid (=100 mg) **adr** 5 ml
jatko 0.5 % bup (levobup): 5 ml = **25 mg**
- Jatkoannokset titraten : 0.5 % (levo) bup
ad 20 – 25 ml = **100 –125 mg**

cave:- verisuoneen injektio: toksisuus

- injektio spinaalitilaan:

korkea spinaali: verenkierto/hengitys romahtavat

Selkäpuudutusten neurologiset komplikaatiot

- Mutta: Mitä itse synnytys voi aiheuttaa?

Neurologiset komplikaatiot obstetriikassa

- Lievinä ja ohimenevinä yleisiä
- Tavallisimmin liittyen itse synnyttämiseen
  - * jopa 1:100 synnytystä

(Russell R. Neurological complications in obstetric regional anaesthesia. Anesthesia & Intensive Care Med 2007; 8:323-5)

Kompressiivinen neuropatia

- Komplisoitunut, pitkä synnytys ja /tai pitkä ponnistusvaihe ja lonkat ”levällään” tai jalat ”telineissä”, liian pitkä ”litotomia-asento”, pihtisynnytys, vaikea imukuppi jne
  - * jalkojen motorinen heikkous
  - * tuntepuutoksia
- usein syyksi epäillään selkäpuudutusta (joka ollut kivun hoitona tai anestesiaa)?

Tavallisimpia neurologisia ongelmia jotka eivät johdu selkäpuudutuksesta

- N. femoralis (L2,3,4): huomaa varsinkin portaita noustessa jalkojen heikkous
- Lumbosakraalinen runko (L4,5): jalkaterän fleksio vajaa
- N. Obturator (L2,3,4): lonkan adduktio vajaa
- N. lateral cutaneous (L2,3): sensorinen puutos reisiin, meralgia paraesthetica
- N. Sciatic (L4,5,S1-3): issiasvaivaa
- Prolapoitunut intervertebraalinen diskus:
  - * insidenssi 1: 10 000

Selkäpuudutusten **neurologisista** komplikaatioista

- Lääkevaikutus: esim. TNS: transient neurological symptoms: polttavaa kipua ja tunnottomuutta jaloissa, pakaroissa, selässä - liitetty lähinnä spin-5 % lidokaiiniin jolla insidenssi 20-40 % (Schneider et al 1993)
- TNS ja sektiossa spin-bup tai levobup: 2-3 % (Gozdemir et al 2010)
TNS synnytysanalgesissa: EDA: 1% lid vs 0.2 % rop vs placebo 25% vs 23% vs 23 % : ei eroa (Shifman et al 2009)
- Kaikki puudutteet toksisia (eläinkokeet): annos, konsentraatio (Lambert et al 1994, Huang et al 1998, Marganella et al 2005)

Jatkuu... neurologiset komplikaatiot

- Trauma (neulalla, katetrilla)
  - selkäpuudutus tehdään ”sokkona”: anatomiset maamerkit, tieto anatomiasta, kokemus/taito/välineet
- Haastava potilas: BMI>>40!! Eli teknisiä ongelmia, voi viedä aikaa ennen kuin anestesia valmis!
- Hermostimulaattorit, UÄ? : ei selvää etua kliiniseen työhön vielä?
- Selkäydin päättyy L1/2 tasolle yleensä
  - * joillakin sy voi ulottua ad L 3-tasolle
  - * spinaali laitetaan L3/4 välistä tai alemmaa
- Selkäpuudutus aina **HEREILLÄ** olevalle potilaalle: jos kipua: vedä neula pois ja /tai lopeta lääkeinjektio

Potilastapaus 2

OYS v. 2007

- 37 v. G 12 P 9, perusterve
- Normaali raskaus ja synnytyksen edistyminen
- 19.2. aamuyöstä kovaan synnytyskipuun pyydettyinä spinaali (intratekaalianalgesia), tavanomainen tekniikka (Gauge 27, L3/4), likvor tippuu vapaasti
- Bicain pond 2.5 mg+ Sufenta 2.5 ug ad keittosuolaan 2 ml;
kun ruiskutettu vajaa ½ ml, polttava kipu vasempaan pakaraan, jalkaa alaspäin pohkeen taakse kantapäähän

Jatkuu potilastapaus

- Potilas huutaa kivusta
- Kipupkl:n konsultaatio, aloitettu mm. Lyrica ja oksykodoni-infuusio, iv-kipulääkitys ad 7 vrk, sitten po.
- Neurologin konsultaatio, MRI: ei erit
- SYY: Intraneuraalinen injektio todennäköisintä
- Potilasvahinkoasia

jatkuu

- 260307: ENMG: tutkittu vasemmalta 3 lihasta tasoja L5-S1 vastaten, normaalit ja ENG: tutkittu peroneus profundus f-vasteinen vasemmalta, suralis ja tibialis h-refleksit la. Vas.puuttui h-refleksi

* arvio: lievästi poikkeava, viittaa S1-juuritason demyelinaatioon

jatkuu

- 2 kk:ta tapahtumasta: voi liikkua, edelleen krooniset kipulääkkeet po., ei voi vähentää
- Kesällä sairastuu masennukseen
- Avohoito ja lyhyt osastohoitojakso
- 6 kk-kontrolli: ENMG: parantumassa jnv
- Lyrica ja Seroquel jatkuvat

jatkuu

- Elokuussa muutti Espooseen
- 2/08 vuosikontrolli: sama S1-tason vaurio edelleen todettavissa
- Suositeltu takajuostestimulaattorihoitoa
- Kroonisen kivun po. lääkitystä ei ole voinut lopettaa
- Seuranta HUS:n piiriin

Ja lopuksi

- Sekäpuudutukset ovat tehokkaita ja turvallisia oikein käytettyinä (oikea indikaatio, tekniikka ja lääkemäärät, huolellinen aseptiikka ja valvonta)
- Invasiivinen metodi
(Leighton B. Anesthesiology 110; 8-9, 2009)
- Lievät, hoidettavissa olevat, ohimenevät sivuvaikutukset/komplikaatiot ovat mahdollisia ja suhteellisen tavallisia
(Davies et al. 2009, Anesthesiology)

**EMOKSI ELONKORJUUN
AIKAAN?**

Lasten ajatuksia...

- Isoäiti on sellainen täti joka lapsena oli äiti.
Karoliina 6 v
- On tyhmää että täytyy kuolla. Minusta ei ihmisiä tarvitsisi vaihtaa koko ajan. Minä olen sitä mieltä, että jos kerran täällä ollaan niin ollaan sitten.
Johannes 8 v
- Mummi elää yliaikaa. Mutta hän ei saa siitä lisämaksua.
Nina 7 v

Kiitosta!

